

SVENSKT NÄRINGSLIV

Varsel om stridsåtgärder på svensk arbetsmarknad 2020

FEBRUARI 2021

Författare: Kjell Frykhammar

Innehåll

Förord	2
Sammanfattande slutsatser	3
Varsel om stridsåtgärder 2020 samt 2011–2020	5
Metod	5
Antal varsel 2020 samt 2011–2020	7
Hög andel sympativarsel	8
Fackförbunden som varslar mest	9
Bilaga: Sammanfattning av varselstatistik 2020	12
Källor	13

Förord

2020 blev ett annorlunda år då coronakrisen medförde att avtalsrörelsen sköts fram till hösten och fortsatte in på 2021. Antalet varsel om stridsåtgärder som redovisas i denna rapport avser 2020, även om det förekom varsel i anslutning till avtalsrörelsen i början av 2021.

Det lades 20 varsel om stridsåtgärder i förbundsförhandlingarna om nya kollektivavtal 2020, samtliga från fackliga parter. Inga varslade stridsåtgärder bröt ut i arbetskonflikt. Under året lades också 14 fackliga varsel om stridsåtgärder i övriga tvister med arbetsgivare.

Svensk arbetsmarknad beskrivs ofta som fredlig, med hänvisning till det relativt låga antalet utbrutna konflikter och som en följd relativt få konflikt dagar. Antalet konflikt dagar är dock ett bristfälligt mått på konfliktkostnader.

Måttet konflikt dagar behöver därför kompletteras med andra mått för att få en bild av hur konfliktvapnet eller hot med konfliktvapnet används på arbetsmarknaden. Svenskt Näringsliv har i denna årligen utkommande rapport granskat alla varsel om stridsåtgärder på svensk arbetsmarknad sedan 2011.

Det är väl känt att näringslivet verkar i hård internationell konkurrens. Det gäller inte enbart industrin, utan även exempelvis handeln där e-handeln blir alltmer internationell. Det gör lagerhållningen konkurrensutsatt på ett helt annat sätt än tidigare. Ett varsel om strejk eller blockad kan i sig riskera kundrelationer och företagets förmåga att producera varor eller utföra tjänster under lång tid.

Att varsel om stridsåtgärder kan avskräcka från konflikt och snabbt leda till avtal är ett viktigt skäl till att följa utvecklingen av varslen på svensk arbetsmarknad.

Stockholm i februari 2021

Mattias Dahl, vice vd, Svenskt Näringsliv

Sammanfattande slutsatser

- Svensk arbetsmarknad har relativt få förlorade arbetsdagar till följd av konflikt, men det bör inte tolkas som att arbetsmarknaden är helt och hållet fredlig.
- Under 2020 lades 20 varsel i förbundsavtalsförhandlingar, samtliga från fackliga parter.
- Det lades 14 fackliga varsel om stridsåtgärder i övriga tvister med arbetsgivare.
- Hot om konflikter kan leda till avtal som försämrar svensk konkurrenskraft. Företagens konkurrenssituation tillåter sällan att verksamheten står still till följd av strejk. Avtalen blir därför inte balanserade.
- Varsel kan orsaka skador redan under varseltiden. Företag som har varslats om strejk förlorar snart kunder.

Statistiken i denna rapport visar att varsel om strejker och andra stridsåtgärder förekommer ofta på svensk arbetsmarknad.

Många av dessa varsel leder inte fram till utbruten strejk – vilket krävs för att de ska noteras i Medlingsinstitutets årliga redovisningar av förlorade arbetsdagar på grund av arbetsmarknadskonflikter. Men det är vanligt att varslen ändå orsakar skador – redan under varseltiden. Förlorad försäljning, försämrad konkurrenskraft och direkta kostnader för att förbereda en hotande konflikt är typiska effekter. På så sätt avskräcker varslen från konflikt.

Dessutom kan knappast internationellt konkurrensutsatta företag låta ett varsel övergå i en utbruten konflikt där produktionen eller tjänsteleveranserna störs eller helt stoppas.

Även om företag och branscher kortsiktigt klarar att anpassa sina verksamheter till enstaka fackliga varsel om stridsåtgärder, skadar återkommande varsel relationerna och förtroendet mellan parterna.

När ett – eller flera – fackliga varsel om stridsåtgärder överlämnas tidigt i förhandlingsprocessen, utan att reella försök har gjorts att lösa frågor vid förhandlingsbordet, vittnar det om låg tilltro till partssystemets funktion. Likaså är tilltron till parternas förmåga inte särskilt hög när varsel läggs trots att en förhandlingslösning finns inom räckhåll.

Det är en myt att det finns en styrkebalans mellan parterna som leder fram till välvägd avtal. Facken kan utan egna kostnader varsla om konflikter som redan i varselstadiet har oproportionerligt stora effekter. Under medling träffar parterna

sedan avtal med lösningar som inte säkert blir tillräckligt bra. Konsekvensen kan bli att företag inte vill omfattas av kollektivavtal.

Återhållande i fackens konfliktbenägenhet är risken för arbetslöshet, att kostnadsökningarna gör att företagen säger upp medlemmarna. Det gäller i de internationellt konkurrensutsatta företagen – och där har det gemensamma intresset av konkurrenskraftiga företag lett till samarbetsformer som Industriavtalet. Men i branscher där kostnadsökningar traditionellt har kunnat vältras över på kunderna har den fackliga motivationen till återhållsamhet varit mindre. Samtidigt har medarbetarna i de företagen ofta nyckelfunktioner som gör företagen sårbara för konflikter. Detta gäller inte minst de konfliktdrabbade företagets kunder – som ofta är industrin och det indirekta målet för stridsåtgärderna.

Det finns många fackförbund som sällan eller aldrig varslar om konflikt. En mer individualiserad syn på medlemmen och på lönesättning är sannolikt en förklaring. Att varsla om konflikt tycks av vissa fack ses som en styrkesignal till medlemmarna. Frågan bör ställas om det är den långsiktigt bästa medlemsvården.

Varsel om sympatiåtgärder är mycket illa sedda av arbetsgivarna. Värdet av arbetsfreden devalveras och planeringsförutsättningarna rubbas. Utländska konkurrenter drabbas inte av motsvarande stridsåtgärder eftersom de är förbjudna i flertalet länder. Dessutom är det svårt att förstå varför företag i en bransch ska dras in i en konflikt som ett fackförbund driver i en annan bransch.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen med kollektivavtal bygger på att avtalens innehåll är balanserat och återspeglar parternas intressen. Denna rapport syftar till att visa att arbetsmarknaden är mindre fredlig än vad som ofta påstås. Hur detta påverkar avtalens innehåll och företagets konkurrensförmåga bör vara föremål för fortsatt belysning och diskussion.

Varsel om stridsåtgärder 2020 samt 2011–2020

Metod

Källmaterial

Enligt lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, 45 § är ”arbetsgivarorganisation, arbetsgivare eller arbetstagarorganisation som avser att vidta en stridsåtgärd eller att utvidga en pågående stridsåtgärd” skyldiga att ”skriftligen varsla motparten och Medlingsinstitutet minst sju arbetsdagar i förväg.”

Källmaterialet som granskas i denna rapport är dessa varsel så som de anmälts till Medlingsinstitutet.

Avgränsning

Granskningen omfattar varsel om konfliktåtgärder i konflikter mellan kollektivavtalsparter och andra konfliktåtgärder mot arbetsgivare. Varsel i konflikter om tecknande av kollektivavtal med arbetsgivare som är oorganiserade omfattas inte av denna granskning.

Definitioner

Alla granskade varsel delas upp i två kategorier, varsel i förbundstvister och varsel i övriga tvister.

- Varsel i förbundstvister: Omfattar varsel i tvister mellan kollektivavtalsparter eller förbundsparter, arbetstagarorganisationer och arbetsgivarorganisationer, om träffande av nya kollektivavtal. Dessa varsel läggs typiskt sett under en avtalsrörelse.
- Varsel i övriga tvister: Omfattar varsel i övriga tvister som kan drabba arbetsgivare som omfattas av kollektivavtal. Exempel är varsel från arbetstagarorganisationer som normalt inte tecknar kollektivavtal, som Syndikalisterna, SAC. Hamnarbetarförbundet är sedan 2019 kollektivavtalspart. Kategorin omfattar också varsel från fackförbund med krav om kollektivavtal med arbetsgivare som redan omfattas av kollektivavtal med annan arbetstagarorganisation. Till övriga varsel räknas också sympatивarsel mot arbetsgivare i Sverige med anledning av primärkonflikt i ett annat land.

Varsel i både primärkonflikter och sekundärkonflikter granskas.

- Med primärkonflikt avses en konflikt mellan två parter som förhandlar om kollektivavtal och är oeniga om innehållet. Man säger ofta att det är den ”egentliga konflikten”.
- Sekundärkonflikt är när någon av parterna i primärkonflikten får stöd genom varsel om stridsåtgärder av andra fackförbund eller arbetsgivarorganisationer. Varsel i sekundärkonflikter – så kallade sympatiåtgärder – kan komma från både kollektivavtalsparter och från andra. Ibland förekommer det exempelvis att Syndikalisterna, SAC, varslar om sympatiåtgärd.

Tidsperiod

Den period som granskats är 2020 samt 2011–2020.

Vad räknas som ett varsel?

Varje dokument med ett varsel har dokumenterats enligt följande:

- Varje varseldokument som ställts till en motpart räknas som ett varsel.
- Om ett varseldokument är ställt till flera motparter som alla varslas räknas varje avtalsrelation som ett varsel.
- Om ett varseldokument föreskriver eskalering av konfliktåtgärder eller på annat sätt olika faser i en viss tidsordning räknas varje steg som ett varsel.

Vad har noterats om varje varsel?

Om alla händelser som räknas som ett varsel har följande uppgifter noterats:

- Varslande – varslets avsändare.
- Motpart – den part som ska utsättas för konfliktåtgärden.
- Avtalsområde – vilket kollektivavtal det gäller.
- Primär eller sekundär – om den varslande är part i den aktuella tvisten eller om varslet handlar om en sympatiåtgärd.
- Sekundärmotpart – den motpart som ska utsättas för konfliktåtgärd utan att vara part i den aktuella tvisten.
- Krav – vad den varslande beskriver som motiv för att varsla om konfliktåtgärd.
- Typ av konfliktåtgärd – exempelvis strejk, lockout eller blockad.
- Datum – när varslet framförts och när konfliktåtgärden ska inledas.
- Värdering – hur omfattande konfliktåtgärden är som varslet handlar om.

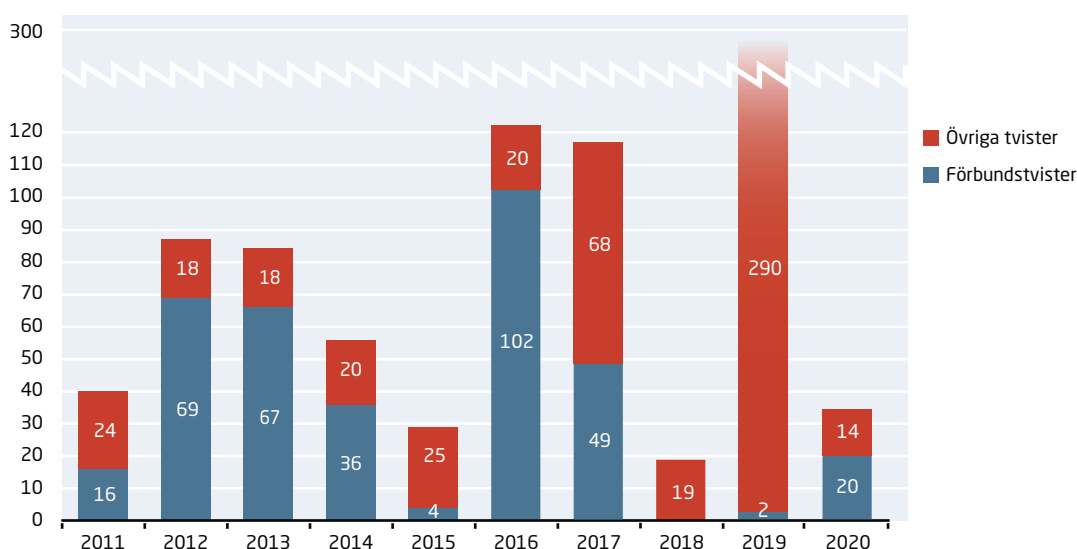
Antal varsel 2020 samt 2011–2020

Avtalsrörelsen 2020 sköts fram sju månader till hösten. Därför var den inte avslutad vid årets utgång. 20 varsel lades i kollektivavtalsförhandlingarna 2020. Inget varsel övergick i utbruten arbetskonflikt.

Syndikalisterna, SAC, lade sex sympativarsel i förbundsavtalsförhandlingar, men lade i övriga tvister betydligt färre varsel än tidigare år. Detsamma gäller Hamnarbetarförbundet. Elektrikerförbundet, SEF, lade flera varsel i en tvist om avtalstillhörighet för ett företag som omfattades av kollektivavtal.

Under perioden 1 januari 2011 till och med 31 december 2020 förekom det drygt 880 varsel om stridsåtgärder. Se figur 1 nedan.

Figur 1. Antal varsel i förbundstvister, tvister mellan kollektivavtalsparter, och i övriga tvister med arbetsgivare 2011–2020.

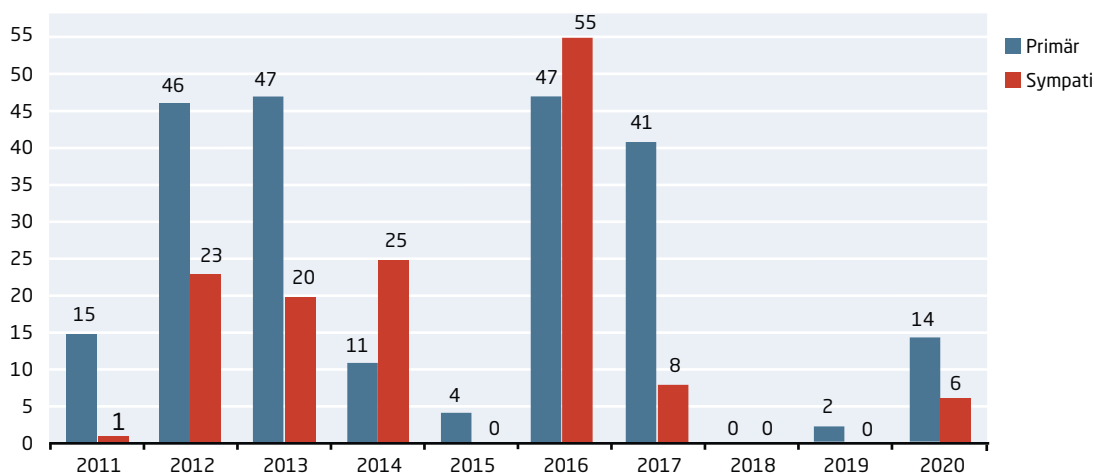
2020 var ett år då avtalsrörelsen sköts upp till hösten och ännu inte var avslutad vid årets slut. 2019 lades ett stort antal varsel i tvisten mellan Hamnarbetarförbundet och Sveriges Hamnar. Hamnarbetarförbundet var då ännu inte kollektivavtalspart, och tvisten räknas därför som "övrig tvist".

Under 2012, 2013, 2016 och 2017 slöts många kollektivavtal. Samtidigt var dessa år präglade av många konfliktvarsel. Även 2020 slöts många kollektivavtal, men med jämförelsevis få varsel. En orsak kan vara att "märket" blev relativt högt och att de branscher som ofta utsätts för konflikt var hårt drabbade av coronakrisen.

Hög andel sympativarsel

En betydande andel av alla varsel i förbundstvister är sympativarsel, se figur 2. Under förbundsförhandlingarna 2016 – ett år då 6F-förbunden inom LO hade sin egen samordning vid sidan av övriga LO-förbund – lades det fler sympativarsel än varsel i primärkonflikt.

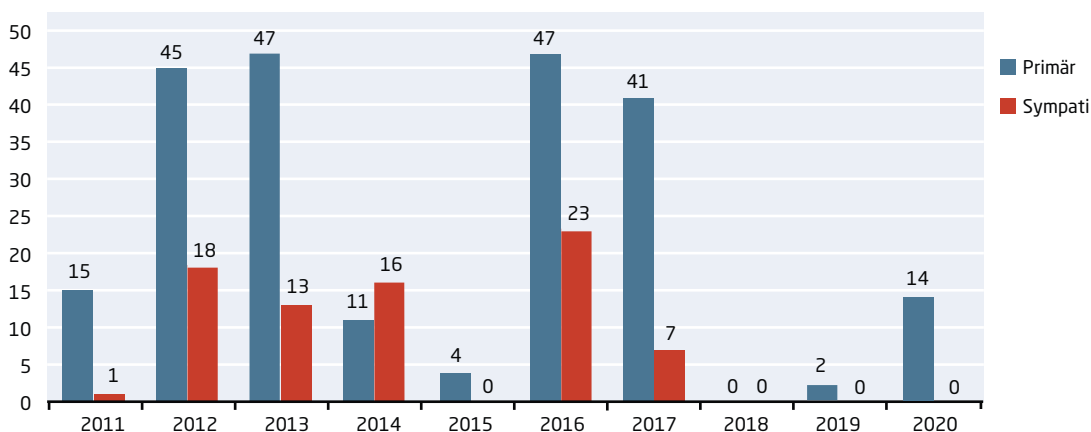
Figur 2. Antal sympativarsel respektive varsel i primärkonflikter vid tvister mellan förbund 2011–2020.

Under avtalsförhandlingarna 2020 lades inga sympativarsel från LO-förbund, endast från SAC.

En stor andel av sympativarslen under de granskade åren har lagts av SAC, Syndikalisterna, en facklig organisation som inte ingår kollektivavtal. Även när Syndikalisternas och icke-avtalslutande fackförbunds varsel exkluderas utgör varsel från fackförbund med kollektivavtal den helt dominerande delen av varslen om sympatiåtgärder – med undantag för 2020, se figur 3.

Figur 3. Antal sympativarsel samt varsel i primärkonflikter mellan förbund exklusive varsel från icke avtalslutande fackförbund som SAC, Syndikalisterna, 2011–2020.

Fackförbunden som varslar mest

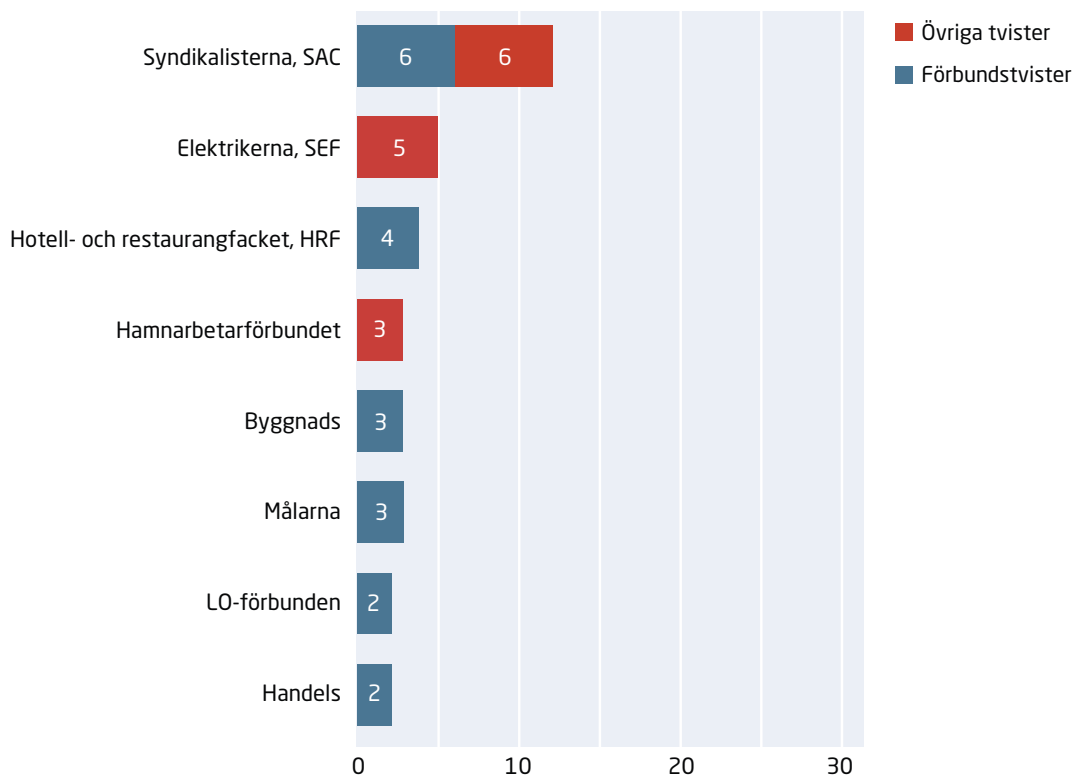
De flesta varsel om konfliktåtgärder under den granskade perioden lades av fackförbund. Nära nio av tio, eller närmare bestämt 759 varsel, kom från fackliga parter, se figur 5. Av de drygt 360 varsel som lades i tvister mellan avtalsparter under de granskade åren kom 328 från fackförbund.

Det är stora skillnader mellan olika fackförbund när det gäller konfliktbenägenhet. Anmärkningsvärt är att fackförbund utan kollektivavtal, Syndikalisterna SAC och Svenska Hamnarbetarförbundet, har varslat mest. Hamnarbetarförbundet träffade kollektivavtal 2019 och har inte varslat i tvister mellan avtalsparter sedan dess. Syndikalisterna lägger betydligt färre varsel, vilket kan sammanfalla med den nya lagen 2019 som innebär att stridsåtgärder ska syfta till kollektivavtal.

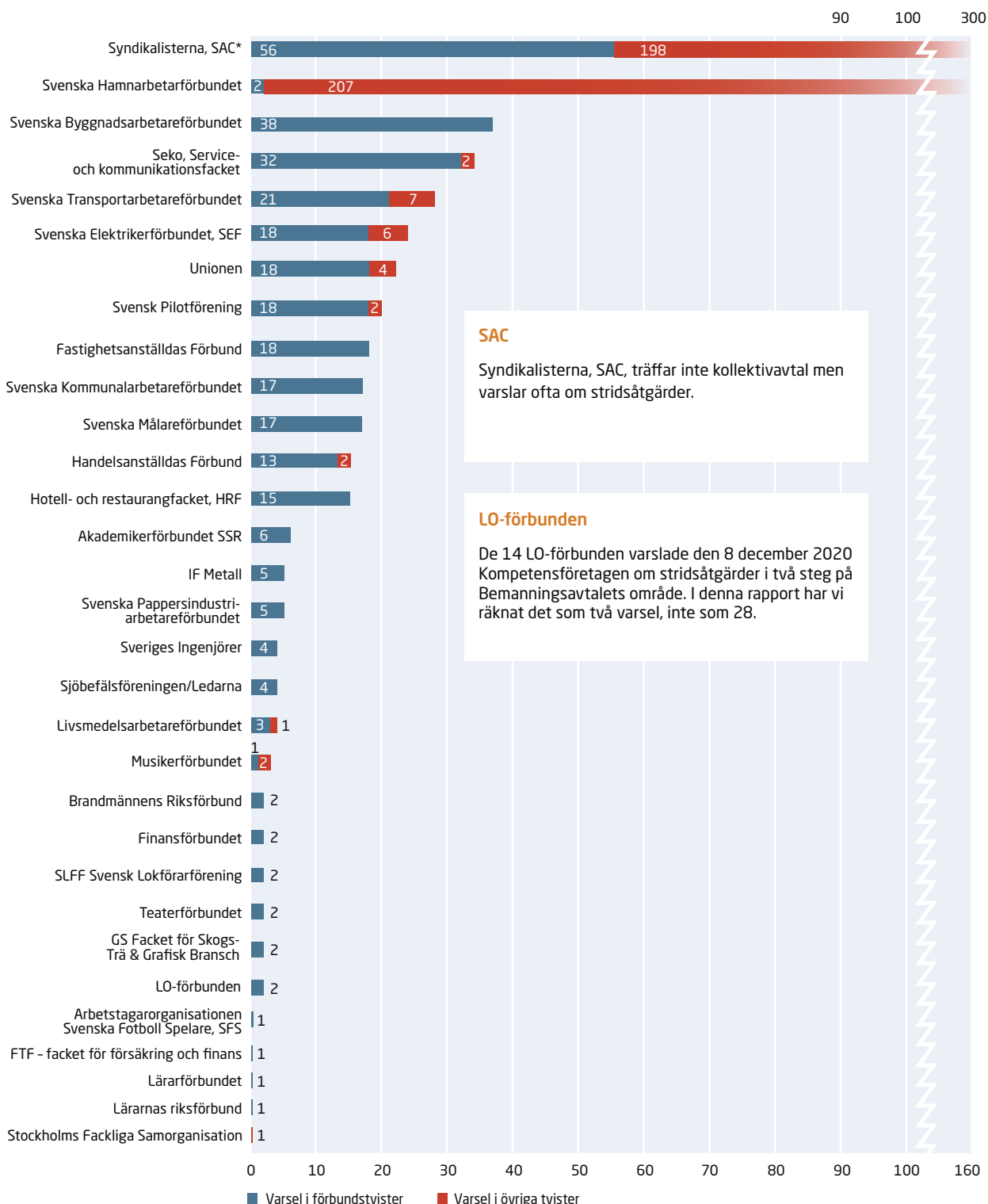
Bland fackförbunden med kollektivavtal är Svenska Byggnadsarbetareförbundet (Byggnads), Svenska Transportarbetareförbundet (Transport) och Seko, Service- och kommunikationsfacket, de som flest gånger varslade om stridsåtgärder. Det finns också många fackförbund som inte har varslat om stridsåtgärder under den undersökta perioden.

Under 2020 lade fackliga parter 34 varsel, se figur 4.

Figur 4. Fackliga varsel 2020.

Figur 5. Antal fackliga varsel i tvister mellan avtalsparter och i övriga tvister 2011–2020.

Orsaken till att SAC, Lokförarföreningen och Hamnarbetarförbundet förekommer i kategorin ”varsel i förbundstvister” i denna statistik trots att de inte är avtalsparter är att de har varslat om sympatiåtgärder i samband med tvister mellan avtalsparter. Hamnarbetarförbundet blev avtalspart i mars 2019.

* Medlingsinstitutet bedömer att det totalt inkom 25 sympativarsel från Syndikalisterna SAC till stöd för Unionen, Seko och Sveriges Ingenjörer i deras konflikt med Almega IT&Telekomföretagen under 2016.

Bilaga:

Sammanfattning av varselstatistik 2020

Varsel i förbundsavtalstvister från fackliga parter: 20

- Syndikalisterna, SAC: 6
- Hotell- och restaurangfacket, HRF: 4
- Sveriges Målareförbund: 3
- Svenska Byggnadsarbetareförbundet: 3
- Handelsanställdas förbund: 2
- LO-förbunden: 2

Varsel i förbundsavtalstvister från arbetsgivarparter: 0

Varsel i övriga tvister på svensk arbetsmarknad från fackliga parter: 14

- Syndikalisterna, SAC: 6
- Svenska Hamnarbetareförbundet: 3
- Svenska Elektrikerförbundet, SEF: 5

Varsel i övriga tvister på svensk arbetsmarknad från arbetsgivarparter: 0

Sammanfattning

Totalt antal varsel 2020: 34

Totalt antal varsel från fackliga parter 2020: 34

Totalt antal varsel från arbetsgivarparter 2020: 0

Källor

Medlingsinstitutets diarium över varsel 2011–2020

Medlingsinstitutets årsrapporter 2007–2019

www.svensktnaringsliv.se

Storgatan 19, 114 82 Stockholm

Telefon 08-553 430 00

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma, 2021